

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора,
завідувача кафедри економіки підприємства та організації бізнесу
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця **ВЛАСЕНКО Тетяни Анатоліївни**
на дисертаційну роботу **СУРКОВОЇ Вікторії Олегівни**
на тему: **«УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ**
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ»
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальність 073 – Менеджмент

**Актуальність теми дисертації та її зв'язок з науковими програмами,
планами, темами**

Протягом останніх декількох десятиріч аграрний сектор відіграє одну із найважливіших ролей в економіці України, так як забезпечує левову частку експорту як джерела валютних надходжень, формує світовий профіль нашої держави на глобальному ринку, створює додану вартість та забезпечує населення нашої держави робочими місцями. В поточних надскладних умовах функціонування аграрії продовжують забезпечувати нашу державу продовольством та допомагати іншим країнам, які страждають від нестачі зернових. Одночасно нові умови вимагають нових рішень, які, можливо, приведуть до значних структурних зрушень в галузі сільського господарства. Нагальним залишається перехід від рослинництва до тваринництва, де частка доданої вартості є значно більшою. Головним джерелом вдосконалення функціонування підприємств сільського господарства виступають інновації, але складність їх впровадження в діяльність вимагає постійного пошуку нових механізмів та інструментів управлінської роботи. Що і підтверджує актуальність роботи Суркової В.О., яка присвячена обґрунтуванню теоретичних засад, методичного забезпечення і практичних рекомендацій щодо вдосконалення існуючого інструментарію впровадження інновацій в діяльність суб'єктів господарювання сільського господарства.

Доцільність проведеного дослідження підтверджується участю здобувача в наукових дослідженнях, які мали місце у Харківському національному аграрному університеті ім. В.В. Докучаєва за темою «Економіко-правові засади управління земельними ресурсами на основі землевпорядного та кадастрового механізмів» (номер державної реєстрації 0116U003885) та Державному біотехнологічному університеті за темою: «Теоретико-методологічні засади управління земельними ресурсами та розвиток національної економіки в умовах забезпечення сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0121U109407).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків та рекомендацій

Наукові положення, висновки та рекомендації дисертаційної роботи Суркової В.О. ґрунтуються на використанні широкої інформаційної бази підприємств. Обсяг опрацьованої наукової літератури, зібраний фактичний матеріал та власні напрацювання автора дозволили логічно викласти матеріал та зробити конкретні пропозиції.

У дисертації визначено мету дослідження, яка полягає в обґрунтуванні теоретичних засад, методичного забезпечення та практичних рекомендацій щодо вдосконалення існуючого інструментарію впровадження інновацій в діяльність суб'єктів господарювання сільського господарства. Об'єктом дослідження виступає процес упровадження інновацій в діяльність сільськогосподарських підприємств. Предметом дослідження є множина теоретичних, методичних і прикладних засад управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств. Значенні компоненти – мета, об'єкт та предмет – логічно поєднані в цілісне наукове дослідження відносно вирішення поставленої проблеми.

Завдання, які були поставлені та вирішені, включають: удосконалити концепцію управління інноваційною діяльністю підприємств сільського господарства; розробити архітектурну композицію інституційного середовища інноваційного розвитку підприємств аграрної сфери; запропонувати методичний підхід до обґрунтування конфігурації фінансового механізму підвищення інноваційної активності бізнес-суб'єктів сільського господарства; запропонувати методичний аспект обґрунтування площини базових функцій інноваційних фінансів; визначити систему функціональних параметрів аграрних інноваційних Digital-платформ; представити конфігурацію механізму

управління ризиками інноваційного розвитку на сільськогосподарському підприємстві; розробити методичний підхід до обґрунтування портфелю проєктів агроінновацій; розробити методичний підхід до стратегічного планування інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств на основі стратегічного портфелю інновацій.

Для вирішення поставлених завдань було використано широке коло наукових методів: монографічний (при вивченні досвіду управління інноваційною діяльністю аграрних підприємств), загальнонаукові методи пізнання (діалектичного матеріалізму, індукції та дедукції, порівняльний, логічний, історичний, аналізу та синтезу), приватно-наукові методи (аналізу документів, наукової абстракції); спеціальні методи (розрахунково-конструктивні, економіко-статистичні); абстрактно-логічний (при визначенні архітектури механізму управління ризиками інноваційного розвитку на сільськогосподарському підприємстві та архітектурної композиції інституційного середовища інноваційного розвитку підприємств агросфери); теоретичного узагальнення та порівняння (в процесі розвитку понятійно-категоріального апарату дослідження); структурно-логічний (для виявлення взаємозв'язків між елементами досліджених механізмів та систем), графічної інтерпретації (при інтерпретації причинно-наслідкових зв'язків, архітектури обґрунтованих механізмів та систем, результатів узагальнення статистичної інформації); експертного оцінювання з визначенням рівня узгодженості думок експертів шляхом розрахунку коефіцієнта конкордації Кандела (для визначення рівня ефективності впровадження проєктів агроінновацій, рівня ризику їх впровадження та відповідності їх сутності стратегічній меті розвитку підприємства).

Положення дисертаційного дослідження, які включають наукову новизну, опубліковані у відповідних працях та обговоренні на наукових конференціях. Сформульовані у дисертації наукові результати, висновки та пропозиції належать безпосередньо автору і є його науковим доробком, що дозволяє вважати внесок здобувача достатнім.

Положення дисертації використані в практичній діяльності суб'єктів господарювання та організацій, що підтверджується відповідними довідками.

Все вищезазначене підтверджує структурність та логічність дисертацій, що дозволяє вважати її повністю завершеним, сучасним та актуальним науковим дослідженням.

Основні результати дослідження, їх наукова новизна

Ознайомлення зі змістом дисертаційної роботи на здобуття ступеня доктора філософії та науковими працями здобувача дозволяє визначити основні положення, які характеризуються науковою новизною. За результатами проведеного дослідження в якості наукової новизни Сурковою В. О.

удосконалено:

- архітектуру інституційного середовища інноваційного розвитку підприємства агросфери, яка охоплює інституції, середовище та фактори реалізації інноваційного потенціалу агроформувань, що стратегічно орієнтована на створення інклюзивної інфраструктури інноваційного розвитку;

- методичний підхід до обґрунтування конфігурації фінансового механізму підвищення інноваційної активності бізнес-суб'єктів агросфери, в основу якого покладено драйверу функцію інноваційних фінансів, що дозволяє забезпечити інклюзивний доступ агровиробників до джерел фінансового забезпечення та досягнень на цій основі цілей сталого розвитку аграрного сектору, а також сільських територій;

- механізм управління ризиками інноваційного розвитку на аграрних підприємствах, що охоплює етапи управління, взаємопов'язані з об'єктам ризику і факторами, які формується під впливом чинників зовнішнього середовища і параметрів внутрішнього із запропонованими методами мінімізації ризиків інноваційної діяльності;

- методичний підхід до формування портфелю проєктів інновацій на аграрному підприємстві, який відрізняється послідовністю етапів відбору проєктів на основі оцінювання критеріїв, що включають ефективність, ризики, вплив на досягнення стратегічних цілей діяльності підприємства. Крім того серед етапів виділено матрицю проєктів для їх збалансування та визначення взаємодії як потенціалу синергії включення до портфелю;

дістало подальшого розвитку:

- методичні аспекти обґрунтування площини базових функцій інноваційних фінансів, які виступають ядром фінансового механізму підвищення інноваційної активності суб'єктів аграрного бізнесу;

- система функціональних параметрів аграрних інноваційних digital-платформ, функціонування яких направлено на реалізацію інноваційного потенціалу завдяки забезпеченню дії ланцюга агровартості;

- методичне підхід до стратегічного планування інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, який передбачає впровадження суб'єктно-орієнтованого механізму реалізації стратегічного портфелю інновацій, де представлено диференціацію проєктів в залежності від суб'єктів цих інновацій;

- процес управління впровадженням інновацій на сільськогосподарських підприємствах, що враховує специфічні риси цих інновацій для основних напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств, які класифіковані на відповідні групи з підтримкою їх впровадження у формі відповідної технології.

Повнота опублікування та достовірність основних положень дисертації

Наукові положення, висновки й рекомендації, що сформульовані в дисертації, є достовірними. Достовірність забезпечено використанням значного обсягу матеріалів офіційної статистики України і підтверджується глибоким аналізом фундаментальних наукових праць зарубіжних та вітчизняних вчених з проблематики менеджменту інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. Робота відрізняється системністю, структурною послідовністю викладення ключових положень, які формують цілісне бачення вирішення поставленої проблеми, що підтверджується положеннями наукової новизни, які повно висвітленні в публікаціях здобувача. Представлені в дисертації теоретичні та практичні нароби відрізняються глибиною та науковою обґрунтованістю. Велика кількість використаної літератури вітчизняних та закордонних дослідників дозволяє підтвердити широкий кругозір здобувача та глибинний аналіз попередніх досліджень у предметній сфері. Стиль викладення матеріалів дослідження відповідає вимогам, які висуваються до наукових праць відповідного рівня.

У 1-му розділі «Теоретичні та методичні основи інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах», розглянуті питання еволюції уявлень про сутність інновацій та інноваційної діяльності, висвітлення особливості інноваційної діяльності сільськогосподарських виробників, надані методичні принципи визначення ефективності інноваційної діяльності на сільськогосподарських підприємствах.

У 2-му розділі «Структурно-динамічні тенденції управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств» розглянуто вплив інституційного середовища на інноваційну активність сільськогосподарських підприємств, надано опис інвестиційного забезпечення реалізації інноваційного потенціалу в аграрному секторі, розроблено фінансовий механізм розвитку інноваційної активності підприємств аграрної сфери.

В 3-му розділі «Побудова та функціонування механізмів управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств» розглянута система ризик-менеджменту інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств, надано методичний підхід до обґрунтування портфелю проєктів агроінновацій, розглянуто механізм реалізації стратегічного портфелю інновацій на сільськогосподарських підприємствах.

Всі розділи дисертаційної роботи містять рисунки, таблиці, посилання на літературні та інші джерела, що підтверджує достовірність використаних даних. Наукові положення, висновки та рекомендації, викладені в роботі, є обґрунтованими та достовірними, ґрунтуються на чисельних сучасних теоріях, наробках дослідників відносно вдосконалення механізмів провадження інновацій в діяльність суб'єктів господарювання.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Основні положення у дисертації, що виносяться на захист, наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, загальні висновки показують, що дисертація Суркової В.О. спрямована на теоретико-методичне і практичне розв'язання важливих наукових завдань у сфері дослідження механізмів управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств.

Наукові результати дисертації висвітленні в 6 наукових фахових статтях, та 3 тезах доповідей і матеріалах конференції, що відповідає вимогам відносно повноти висвітлення результатів наукових досліджень здобувача.

Підтвердження практичної значущості отриманих результатів відображено в довідках, отриманих організаціями та підприємствами, де було впроваджено розроблені методи здобувача, зокрема: ДП ДГ «Елітне» Інституту рослинництва ім. В.Я. Юр'єва НААН України (довідка № 24/04 від 24.04.2023 р.) та ТОВ «АГРО-НОВА» Золочівського району Харківської област (довідка № 35 від 17.05.2023). Теоретичні та методичні положення дисертаційного дослідження використовуються в навчальному процесі Державного біотехнологічного університету (довідка № 02-047 від 09.05.2023 р.).

Оцінка структури дисертації, мови та стилю викладення

Дисертаційна робота Суркової В.О. складається із вступу, трьох розділів, висновків та списку літератури. Робота включає 24 таблиці та 39 рисунків. Список літератури дисертаційної роботи охоплює 172 найменування праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Загальний обсяг – 182 сторінки.

Послідовність розкриття наукових положень у структурі дисертації є логічною, та не включає протиріч або недоведених тверджень, що дозволяє розглядати її як виважений, цілісний та завершений науковий твір.

Дана робота представлена на українській мові, а також відповідає всім вимогам щодо оформлення структурних елементів та ступеню академічної доброчесності.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності

Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково-обґрунтованими висновками та рекомендаціями. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідні джерела. У роботі відсутнє привласнення чужих ідей та результатів без оформлення належного цитування. Отже, робота відповідає нормам законодавства про авторське право і суміжні права, надає достовірно об'єктивну інформацію про результати власної наукової діяльності. Таким чином, вважаємо, що у дисертаційному дослідженні Суркової Вікторії Олегівни на тему: «Управління

інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств» відсутнє порушення академічної доброчесності.

Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення одержаних результатів дисертації, слід звернути увагу на деякі дискусійні положення і окремі недоліки, серед яких необхідно відмітити такі:

1. Надана в першому розділі структура інновацій (рис 1.2) охоплює такі групи як: технічні, технологічні, соціально-економічні та управлінські. Зазначена структура відображає не скільки класифікацію інновацій, скільки сфери можливого їх впровадження. Також варто було приділити більше уваги особливостям впливу цифровізації на диференціацію типів інновацій.

2. В першому розділі дослідник розглядає структуру інноваційних технологій із зазначенням частки в загальній кількості проєктів (табл. 1.7). В третьому розділі надається структура портфеля проєктів агроінновацій, де варто було-б зазначити частку проєктів конкретного типу.

3. В структурі архітектури інституційного середовища підприємств агросфери (рис 2.1) надана інклюзивна частка інфраструктури, яка за своєю природою повинна включати максимальне залучення всіх суб'єктів у процес, що в даному випадку передбачає впровадження агроінновацій. Саме аспект інклюзивності інноваційного розвитку із максимальним залученням суб'єктів розглянутий недостатньо.

4. Представлені типи краудфандингових цифрових платформ для агроінвестування (рис. 2.17) вимагають більш детального обґрунтування особливостей їх застосування для інтенсифікації впровадження саме інновацій.

5. При описі методів управління ризиками інноваційного розвитку на сільськогосподарських підприємствах (рис. 3.1) варто було б більш детально розглянути різницю між ними, визначити найкращі та/або запропонувати критерії їх відбору.

Проте, викладені зауваження переважно мають дискусійний характер і суттєво не впливають на позитивну оцінку наукових положень дисертації.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Суркової Вікторії Олегівни на тему: «Управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 073 – Менеджмент, є самостійним та завершеним науковим дослідженням, містить нові теоретичні узагальнення та методичні підходи до вирішення актуального наукового завдання щодо впровадження механізмів підвищення ефективності управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств.

Обрану тему дисертаційної роботи розкрито в повному обсязі, розв'язано поставлені завдання, досягнуто мету дослідження. Отримані нові наукові результати мають теоретичне значення та практичну цінність. Відмічені дискусійні положення не знижують її наукового і практичного значення.

Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані в роботі, повно викладені в опублікованих здобувачем наукових працях. У дисертаційному дослідженні Суркової Вікторії Олегівни відсутні порушення академічної доброчесності.

Отже, дисертація на тему: «**Управління інноваційною діяльністю сільськогосподарських підприємств**» відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор **Суркова Вікторія Олегівна** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 – Менеджмент.

Офіційний опонент:

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки підприємства та організації бізнесу
Харківського національного економічного університету
імені Семе́на Кузне́ця

Тетяна ВЛАСЕНКО

